

Det kongelige kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Saksbehandler: Stephan Hamberg

Vår ref: 19/03503-2
Vår dato: 16.09.2019
Deres ref:
Deres dato:

NOKUTs innspill til stortingsmeldingen om arbeidslivsrelevans

NOKUT takker for invitasjonen til å komme med innspill til arbeidet med stortingsmeldingen om arbeidslivsrelevans i høyere utdanning. Forsknings- og høyere utdanningsministeren har i invitasjonen uttrykt tydelige ambisjoner for hvordan meldingen skal bidra til å styrke kvaliteten og arbeidsrelevansen i høyere utdanning og identifisert en rekke konkrete utfordringer som meldingen må belyse. NOKUT vil gi honnør for den brede og ambisiøse tilnærmingen som departementet har lagt opp til i meldingsarbeidet gjennom disse ambisjonene og problemstillingene.

I invitasjonsbrevene er det satt opp konkrete spørsmål det ønskes tilbakemelding på fra hhv. universitetene og høyskolene og arbeidslivet. Invitasjonen åpner også for innspill fra andre aktører. NOKUT vil benytte denne anledningen til å komme med noen overordnede betraktninger rundt problemstillinger og dilemmaer som vi mener bør drøftes i meldingen. For mer detaljerte innspill viser vi til det løpende samarbeidet og dialogen mellom NOKUT og departementet. NOKUT har bl.a. en egen tematisk satsing kalt «Operasjon praksis» som har og vil fortsette å bidra med kunnskapsgrunnlag inn mot meldingsarbeidet. Vi er nå i ferd med å avslutte en bred kartlegging om praksis som vi har oppsummert i en samlerapport (Helseth et al. (2019)). Parallelt med det videre meldingsarbeidet i departementet vil NOKUT fortsette satsingen på praksis med bl.a. en evaluering av praksis og arbeidslivsrelevans i disiplinfag (oppdrag for departementet) og gjennomgå det samlede regelverket som regulerer praksis og komme med konkrete forslag til endringer.

Arbeidslivsrelevans – et mangfoldig begrep som må belyses fra ulike synsvinkler

«Arbeidslivsrelevans» er et mangfoldig begrep med mange dimensjoner. Ulike aktører vil ofte ikke ha samme forståelse av begrepet og vektlegge ulike sider av det. Dette kan skape uklarheter i diskusjoner. Eksempler på slike dimensjoner og diskusjoner er dimensjonering (jf. bl.a. sysselsetting og «overutdanning»), arbeidslivsrelevans og praksis, generiske ferdigheter og utdanningskvalitet. Disse dimensjonene kan ha ulike hensyn og logikker som både kan være sammenfallende og divergerende. NOKUT er opptatt av at stortingsmeldingen drøfter de ulike dimensjonene av relevansbegrepet og bidrar til en mest mulig felles forståelse av de ulike dimensjonene. En måte å gjøre dette på er å tenke «arbeidslivsrelevans for hvem?». Dette kan hjelpe de forskjellige aktørene i å klargjøre hvilke forventninger og oppfatninger de har. Vi tror dette vil lette dialogen mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet på ulike nivåer. Tett kontakt og dialog mellom aktørene er avgjørende for å lykkes med tiltak for å styrke arbeidslivsrelevansen i høyere utdanning.

Vi har strukturert innspillet vårt i fire punkter, hvorav de to første kan sies å være knyttet til to hoveddimensjoner av relevansbegrepet:

1. Dimensjonering (hvilke utdanninger skal tilbys, antall studieplasser)
2. Arbeidslivsrelevans i de enkelte studieprogram
 - a. Hva skal studentene lære? (Relevans og læringsutbytte)
 - b. Arbeidslivet som læringsarena (praksis) og lærekrefter med arbeidslivserfaring
3. NOKUTs observasjoner og vurdering av kontakten mellom institusjonene og arbeidslivet
4. Myndighetskrav og insentiver for å stimulere økt arbeidslivsrelevans og kontakt mellom institusjonene og arbeidslivet

1. Dimensjonering

Dimensjoneringen av studietilbudsporteføljen har i Norge siden 2003 i stor grad vært tillagt universitetene og høyskolene selv. I denne perioden har det vært en stor vekst i antall studenter, og de fleste av disse har fått seg jobb. Arbeidsmarkedet absorberer majoriteten og det er lav arbeidsledighet. Mange kilder viser også at de fleste får relevant jobb relativt kort tid etter endt utdanning (jf. Holden et al. 2019; Høst et al. 2019; Støren et al. 2018, OECD 2017;2018). Økt tilgang på kandidater med høyere utdanning ser også ut til å ha bidratt til utvikling av den norske økonomien og økt produktivitetsnivå og et omstillingsdyktig og lærings- og kompetanseintensivt arbeidsliv (Holden et al. 2019). For enkelte grupper har det vært overgangsproblemer, men dette gjelder særlig de som arbeider i konjunkturutsatte jobber i privat sektor. Det er ellers verdt å merke seg at det de senere årene er realister og naturvitere som har hatt størst arbeidsledighet seks måneder etter eksamen (Holden et al. 2019). Imidlertid får de fleste av disse arbeid etter relativt kort tid (1 til 3 år etter uteksaminering).

Dersom man utelukkende ser på arbeidsmarkedsstatistikken er det altså liten grunn til å bekymre seg over relevansen i norsk høyere utdanning samlet sett. Samtidig må det ikke underslås at det finnes mange arbeidsgivere som påpeker at de ikke får dekket sine behov etter kandidater på ulike områder. De uttrykker at de har liten innflytelse på dimensjoneringen, manglende dialog med UH-sektoren, og de ønsker seg andre ferdigheter og kunnskaper hos kandidatene enn det de får (Høst et al. 2019). Flere er også bekymret over at det utdannes for mange på master – og doktorgradsnivå, og at det heller bør utdannes flere innen kortere yrkesrettede utdanninger (bachelor og fagskole).

I kontrast til disse røstene i arbeidslivet fremhever OECD (2018a) at Norge på lengre sikt vil ha for få kandidater med master- og doktorgrad. Dette handler om Norges konkurranseevne og et stadig mer kunnskapsintensivt arbeidsliv både nasjonalt og globalt. OECD påpeker også at det er en svært krevende øvelse å predikere fremtidige behov, enten ved å styre studietilbud eller estimere behov for spesifikke kvalifikasjoner frem i tid (OECD 2018b). Gjennomgang av tidligere historiske estimeringer viser lav treffsikkerhet.

Når det kommer til profesjonsutdanninger som lærerutdanninger og helse og sosialfagutdanninger vet vi at Norge vil trenge mange flere ferdigutdannede kandidater de neste tiårene, og regjeringen har de siste årene tildelt mange nye studieplasser. Dette er utdanninger som er rammeplanstyrte, og som krever at studentene har til dels lange praksisperioder. Med flere studieplasser trenger man også flere praksisplasser. Basert på dagens kunnskap om praksis i høyere utdanning er det en risiko for at dersom man øker antall studieplasser uten og samtidig legge til rette for flere praksisplasser, så vil ikke studentene få en tilstrekkelig god praksisopplæring. Det er derfor viktig at man også vurderer dimensjoneringen av praksisplasser i denne type utdanninger.

NOKUT vil på denne bakgrunn ikke anbefale en radikal omlegging av dagens dimensjoneringspolitikk. Hva som vil være relevant på lang sikt, er vanskelig å spå. Samtidig er det viktig å anerkjenne at deler av arbeidslivet etterspør en annen kompetanse enn det de får. Det vil kreve at man fortsetter å styrke dialogen mellom UH-sektoren og arbeidslivet på alle nivåer. God dimensjonering bør sikres gjennom enda mer systematisk og langsiktig samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidslivet.

2. Arbeidslivsrelevans i de enkelte studieprogram

Vel så viktig som dimensjoneringsspørsmålet er hva studentene faktisk lærer på sine studieprogram. I denne sammenhengen handler dette blant annet om å sikre relevans i læringsutbyttebeskrivelser og undervisningsopplegg, og bruk av arbeidslivet som læringsarena for studentene.

2.A Hva skal studentene lære?

Studenter, undervisere, studieprogramledere og ferdige kandidater vurderer gjennomgående arbeidslivsrelevansen som god (Støren et al. 2018; Holden et al. 2019; Bakken et al. 2018; Lid et al. 2018). Underviserne hevder også at de har relativt stor oppmerksomhet omkring tematikken (Haakstad og Kantardijev 2015). Arbeidsgivere bekrefter dette bildet. De er fornøyde med nyansatte kandidaters kunnskap og vurderer relevansen som god. Analytiske ferdigheter, samarbeidsevne, relasjonsbygging, tilpasningsdyktighet, problemløsningsevner, kreativitet, fagspesifikke og medmenneskelige ferdigheter vektlegges av alle parter. Imidlertid ser vi at akademia vektlegger kritisk tenkning mer enn arbeidsgivere, mens de sistnevnte legger større vekt på entreprenørskap (Holden et al. 2019), og spesifikk kompetanse som kandidatene kan bruke til å utøve yrket de skal inn i (Haakstad & Kantardijev 2015). De forskjellige aktørene er altså enige om mye, men på et overordnet nivå finner vi en potensiell spenning. Aktørene i høyere utdanning ser det som sin primæroppgave å forberede sine kandidater til å lære å lære hele livet (livslang læring), mens mange aktører i arbeidslivet ønsker kandidater med konkret og mest mulig nyttig kunnskap her og nå.

Denne spenning kommer også til uttrykk i Kunnskapsdepartementets kvalitetsmelding. Meldingen påpeker at formålet med høyere utdanning både er transformasjon, at studenter ser verden på en annen måte når de tar del i det akademiske fellesskapet, og utvikling av kunnskap sammen med undervisere. Slik blir de «selvstendig tenkende, åpne, kunnskapsorienterte, problemdrøftende og emosjonelt modne mennesker som myndig deltar i demokratiet som aktører og opinionsdannere» (Meld. St 16 (2016-2017):14). Samtidig understrekes det at universiteter og høyskoler skal bidra til verdiskapning og utdanne kandidater til arbeidslivet.

NOKUT anerkjenner begge synspunkter, noe som blant annet er reflektert i studietilsynsforskriften og veiledningen til denne (Lovdata 2017). NOKUT er dessuten opptatt av å stimulere til godt samarbeid og redusere spenningene mellom aktørene i høyere utdanning og arbeidslivet. Vi erfarer at bruk av varierte læringsmetoder, FoU-basert utdanning og gode læringsutbyttebeskrivelser kan bidra til dette. Dette belyser vi nærmere under.

Bruk av varierte læringsmetoder og FoU-basert utdanning for å sikre arbeidslivsrelevans

Varierte læringsmetoder er helt sentralt for å sikre et studieprograms arbeidslivsrelevans: HEIs «are already narrowing the gap between the kinds of learning students experience in their studies and that experienced in the workplace. Learning in the workplace is typically less formal, more collaborative and more specifically situated in a given 'real world' context, whereas academic learning has traditionally focused on broad principles» (Fung, 2017:88).

Her påpekes viktigheten av læringsmetoder som kan knyttes tettere an til situasjoner studentene vil oppleve i arbeidslivet, som FOU-basert utdanning, problembasert læring, prosjekter og andre samarbeidsformer. Praksis som læringsform er en del av dette (jf. omtalen av «Operasjon praksis» under)¹.

FoU-basert utdanning kan på mange måter ses på som en nøkkel for arbeidslivsrelevans. Omløpshastighet på kunnskap tilsier at kompetanse om vitenskapelig metode, hvordan kunnskap utvikles, vurderes og skapes er viktig. Dette ligger til grunn både for å tilegne seg kunnskap og for å ta kunnskap i bruk. Slik kan FoU-basert utdanning være grunnlag for livslang læring. Dette understrekes av Holden et al. (2019) og i kvalitetsmeldingen (St.Meld 16, 2016-2017).

FoU-basert utdanning gir også studenter mulighet til å holde seg oppdatert gjennom å bli undervist av forskere, ta aktivt del i forskningsprosjekter og ikke minst bli undervist gjennom forskningsbaserte og oppdaterte undervisningsmetoder.

Undersøkelser viser også at arbeidsgivere etterspør generiske ferdigheter. FoU-basert utdanning knytter ferdigheter som samarbeid, kommunikasjon, kritisk tenkning og refleksjon til den faglige konteksten og slik dekkes de generelle ferdighetene som arbeidslivet etterspør, inkludert problemløsning som Holden et al. (2019) fremhevet. NOKUT vil derfor understreke viktigheten av FoU-basert utdanning og å se dette, ikke som en motsetning til arbeidslivsrelevans, men snarere som et middel for arbeidslivsrelevans og oppdatert kunnskap.

Senter for fremragende utdanning innen biologi, bioCEEDs arbeid med prosjektet *Fra vugge til grad* er et godt eksempel på dette (Vandvik et al. 2018). Prosjektet viser hvordan et fagmiljø kobler FoU-basert utdanning til studentaktiv-læring gjennom det de kaller «forskningspraksis». Prosjektet utvikler, tester og dokumenterer ulike modeller for studentaktiv forskning på bachelorgradsnivå. bioCEED tar med sin sterke forskningskultur inn i undervisningen for å tilby god forskningsbasert utdanning, gi studenter innsikt i karrieremuligheter og ferdigheter som ofte etterspørres av arbeidsgivere (Støren et al. 2019; OECD 2018; Hole et al. 2015; NTNU 2015). Til dette kan vi også tillegge at en gjennomgang av NOKUTs tilsynsrapporter (del av prosjekt Operasjon praksis omtalt nedenfor) viser at de sakkyndige mener at FoU-samarbeid mellom UH-institusjoner og arbeidslivet er en god inngang til videre samarbeid (Lid, Stolinsky og Kvernenes 2019). Det er ingenting i veien for også å bringe studenter inn i dette.

Læringsutbyttebeskrivelser

I departementets invitasjonsbrev til lærestedene om innspill til stortingsmeldingen om arbeidslivsrelevans, løftes det frem et spørsmål om læringsutbyttebeskrivelsene (LUB) kommuniserer godt med arbeidslivet.

LUB har flere formål. De skal være et faglig-pedagogisk verktøy for å planlegge undervisning, skal benyttes i tilsyn, til å godkjenne utenlandsk utdanning og til å kommunisere med arbeidsgivere. Til studentene angir de forventninger om kunnskap og ferdigheter. For undervisere gir de retning for hvordan undervisningen skal designes til støtte for studenters læring. Til samfunnet og arbeidslivet skal de kommunisere studentenes kompetanser. Det er imidlertid ikke klart om LUB er et egnet verktøy for alle disse hensiktene, og om de virker godt sammen. Sindre (2018) argumenterer for at læringsutbyttebeskrivelser kommuniserer dårlig med arbeidsgivere. Det er mulig at kommunikasjon med arbeidslivet ikke er det viktigste formålet og at LUB som pedagogisk verktøy for å designe studieprogram og fag er mer nyttig. Her er det i alle fall en spenning det bør ses nærmere på. Vi mangler kunnskap om hvordan fagmiljøene vurderer og balanserer disse hensynene.

¹ NOKUT vil også vise til den kommende sluttrapporten fra den internasjonale ekspertgruppen for lærerutdanning som også vil omhandle disse temaene.

NOKUT anbefaler derfor at det gjennomføres en evaluering for å se hvordan og på hvilke måter fagmiljøene bruker LUB knyttet til de ulike formålene.

Dersom formålet er bedre dialog med potensielle arbeidsgivere knyttet til kandidaters ferdigheter og kunnskap, er det mulig å dreie eksamener over til at studenter utarbeider ferdige produkter. Flere av kunstfagene benytter produkter og portfolio, en mappe som dokumenterer utvikling og som kan vises frem til arbeidsgiver. Dette gjør at arbeidsgiver kan vurdere kandidatens ferdigheter samt se utvikling og læring over tid. Dette kan gi studentene motivasjon og samtidig ha noe konkret å vise frem. For undervisere kan dette føre til mer vekt på formativ tilbakemeldinger og flytte fokus på å støtte studentenes læringsprosess, mer enn karakterer, og legge vekt på formativ tilbakemelding.

2.B Arbeidslivet som læringsarena (praksis) og lærekrefter med arbeidslivserfaring

Praksis som læringsform

En rekke aktører fremhever viktigheten av økt bruk av ulike former for praksis, dvs. bruk av arbeidslivet som læringsarena, for å sikre arbeidslivsrelevans. Flere utdanninger og institusjoner som tradisjonelt ikke har hatt praksis, ønsker å tilby dette. Gjennom tilsyn, evalueringer, undersøkelser og andre prosjekter som NOKUT og andre har gjennomført, ser vi imidlertid at praksis er et svært mangfoldig begrep, og at det er mange utfordringer når det gjelder kvalitetssikring og -utvikling.

NOKUT har derfor satt i gang et prosjekt knyttet til praksis som vi kaller «Operasjon praksis». Gjennom prosjektet rettes oppmerksomheten mot aktuelle utfordringer og gode eksempler, og vi sammenstiller kunnskap om faktorer som er viktige for å lykkes med praksis og skape arenaer der sentrale aktører kan dele erfaringer og kunnskap. Første del av prosjektet (2018–2019) har vært en kartlegging av ulike sider ved kvalitet i praksis der vi har ønsket å samle, systematisere og dele kunnskap. Resultatene er presentert i 13 publiserte delrapporter, og en oppsummerende samlerapport. I samlerapporten løftes blikket og resultatene fra delrapportene blir sett i sammenheng.

De ulike undersøkelsene og analysene vi har gjort i prosjektet, viser tydelig at praksis er et mangfoldig begrep. Også andre kilder konkluderer med at praksis i høyere utdanning er et mangesidig fenomen som «bl.a. må ses i lys av fagspesifikke forskjeller som kunnskapstype og grad av profesjonsorientering» (Vabø og Sweetman 2011, s. 7). Begrepsforståelsen ser ut til å variere mellom fag, men kan også variere mellom for eksempel studenter, undervisere og representanter fra praksisfeltet. For noen er praksis en sekkebetegnelse for alle læringsaktiviteter som har en eller annen form for tilknytning til arbeidslivet, slik som caseoppgaver, bedriftsbesøk, oppgaver i samarbeid med bedrift eller lignende. For andre er stedet eller læringsarenaen det definerende, og praksis er det som foregår utenfor universitetets eller høyskolens campus. Andre igjen bruker begrepet i en smalere betydning om en læringsaktivitet som innebærer at studentene er «utplassert» i bedrift, offentlig forvaltning, helseinstitusjon, skole eller lignende utenfor campus.

I lys av de mangfoldige måtene praksisbegrepet brukes på, valgte vi å ha en åpen og bred tilnærming til hva praksis er i kartleggingsarbeidet i Operasjon praksis. Dersom for eksempel noen vi intervjuet inkluderte oppgaver i samarbeid med bedrift som praksis, aksepterte vi denne forståelsen.

Samlet sett finner vi tre hovedbegrunnelser for praksis:

1. Generiske ferdigheter, både generelle og knyttet til fagets teori

2. Profesjonsspesifikke ferdigheter og sosialisering inn i profesjonen
3. En generell tilpasning eller forberedelse til det å være i arbeidslivet, uavhengig av type yrke

Til dette kan det legges til økt motivasjon hos studentene. For praksis innen profesjonsfagene oppfattes begrunnelsenes tyngdepunkt å være mot punkt 2 og for disiplinlagene mot punkt 3. Studenter, undervisere og arbeidslivet i Norge begrunner i stor grad verdien av praksis i disiplinlag med tillitsbygging, og at dette er et mer sentralt element i det som oppfattes å gjøre utdanningene arbeidslivsrelevante enn det faktiske læringsutbytte studentene får fra praksis.

Når det gjelder kvalitetssikring og kvalitetsutvikling av praksis har institusjonene stort fokus på å innhente informasjon gjennom studentevalueringer, men de henter i for liten grad inn vurderinger av kvalitet i praksis fra andre sentrale kilder, slik som praksissted, praksisveileder, praksislærere, praksiskoordinatorer, ferdig utdannede kandidater og arbeidslivsrepresentanter mer generelt.

Analyse av utbredelsen av praksis basert på Studiebarometerdata viser at 26 prosent av studentene har obligatorisk praksis, 21 prosent frivillig praksis, mens 53 prosent ikke har praksis. 63 prosent av den totale studentmassen går på programmer med praksis. Blant programmer med obligatorisk praksis dominerer profesjonsutdanninger med rammeplanstyrt praksis. Blant disiplinutdanninger finner vi at biologi, kjemi, pedagogikk og statsvitenskap er blant utdanningstypene der størst andel av programmer har praksis.

Bruk av lærere fra arbeidslivet

NOKUT støtter trenden med økende bruk av ulike former for praksis også i utdanninger som tradisjonelt ikke har hatt det. Praksis er imidlertid ikke en kvikk fikst for å få til økt arbeidslivsrelevans. For å lykkes må praksis integreres fullt og helt i studieprogrammet med utgangspunkt i læringsutbyttet studentene skal oppnå. Dette vil i mange tilfeller kreve en full revisjon av studieplanen. Praksis er dessuten kostnadskrevende. Derfor mener vi det er viktig at man også ser på andre virkemidler for å styrke arbeidslivsrelevansen, ikke minst mer bruk av lærere fra arbeidslivet i undervisningen som skjer på campus, samt tiltak som studenteroppgaver o.l. i samarbeid med arbeidslivet. Dette er særlig viktig på fagområder hvor det er vanskelig å fremskaffe nok praksisplasser. Dette understrekes også i Holden-utvalget, der de nevner økt bruk av Professor II-stillinger og bruk av forelesere fra arbeidslivet. I forlengelsen av disse forslagene foreslås det å opprette arbeidslivspanel som gir innspill og råd om studier sett fra et arbeidslivsperspektiv, samt å øke bruken av faglige oppdrag eller studieopphold for underviserne utenfor academia (NOU 2019:2, s. 85). NOKUT støtter disse forslagene.

3. NOKUTs observasjoner og vurdering av kontakten mellom institusjonene og arbeidslivet

NOKUT har gjennom sine tilsyn, analyser og utredninger (f.eks. Helseth et al. 2019; Lid, Stolinski og Kvernenes 2019; Lid, Pedersen og Damen 2018; Haakstad og Kantardijev 2015; NOKUT 2014) sett at kontakten mellom institusjonene og arbeidslivet ikke oppleves så hyppig og systematisk som man kunne ønske. De sakkyndige fremhever at institusjonene burde innhente informasjon og evalueringer fra praksissteder og arbeidslivet mer generelt. Partene må selv initiere denne dialogen. Det er viktig at dialogen skjer på riktig nivå i organisasjonen. NOKUTs observasjoner tyder på at det er spesielt viktig at mer av samarbeidet og dialogen knyttes til fag- og programnivået for at dialogen skal oppleves som konstruktiv og at innspillene skal bli enklere å følge opp. Da

kan innspillene i større grad dreie seg om konkrete forhold som studieprogramdesign, konkrete læringsformer, samt faglig kontakt og samarbeid.

Operasjon praksis har løftet frem mange av disse konkrete problemstillinger knyttet til samarbeid (se samlerapporten fra prosjektet - Helseth et al. 2019) og vist til gode eksempler på hvor slikt samarbeid fungerer godt, blant annet i rapporten «Praksis i høyere utdanning – gode eksempler» (Helseth, Wiggen og Fetscher 2019). Videre knytter ett av hovedfunnene seg til viktigheten av gjensidig respekt og forståelse for hverandres kunnskap, kultur og viktigheten av felles språk. For å få til dette er det avgjørende med dialog og konkrete møteplasser. Vi vil også trekke fram at FoU-samarbeid mellom institusjoner og arbeidslivet ser ut til å være en god basis og grobunn for gjensidig forståelse og samarbeid (Lid, Stolinski og Kvernenes 2019). Det ser ut til å øke gjensidig respekt og gir anledning til samarbeid og informasjonsutveksling. Ved å inkludere studenter i dette arbeidet vil det skape gode læringssituasjoner for studentene og læring tettere knyttet til arbeidslivet.

4. Myndighetskrav og insentiver for stimulere økt arbeidslivsrelevans og kontakt mellom institusjonene og arbeidslivet

Både regelverket som NOKUT forvalter, og modellen med resultatbasert finansiering vi har hatt på 2000-tallet, har hatt et særlig fokus på å heve det generelle akademiske nivået i høyere utdanning. Både krav og insentivstruktur har vært vesentlig sterkere innrettet mot å løfte forskningskompetanse enn utdanningsfaglig kompetanse og erfaringskunnskap. I NOKUTs nylig avsluttede fagmiljøprosjekt (Aarstad et al. 2019) har vi sett at gjeldende regelverk med tydelige kvantitative krav til førststillingskompetanse har vært med på å heve det akademiske nivået og lede oppmerksomheten mot styrking av denne typen kompetanse. En slagside ved dette er at områder som ikke har hatt like tydelige krav, slik som utdanningsfaglig kompetanse, erfaringskunnskap og samarbeid med arbeidslivet, ikke har fått like mye oppmerksomhet. Med kvalitetsmeldingen og utvikling av meritteringsordninger for utdanningsprestasjoner har sektoren utvilsomt fått et nytt løft på utdanningssiden. Erfaringskunnskap og samarbeid med arbeidslivet har imidlertid fortsatt vesentlige rundere krav både i departementets og NOKUTs forskrifter, og områdene reflekteres fortsatt bare i beskjeden grad i finansierings- og meritteringssystemene. Det kan være verdt å merke seg at i forskrift om ansettelser og opprykk kreves det for en stilling som dosent «omfattende samarbeid med nærings- og samfunnsliv for utvikling av studietilbud og forsknings- og utviklingsvirksomhet». Tilsvarende kreves ikke for opprykk til førsteamanuensis og professor.

NOKUT vil fremholde at myndighetskrav og insentivstrukturer åpenbart kan ha stor positiv effekt, men som det framgår følger det dessverre ofte også med en rekke mindre heldige bieffekter. Vi vil derfor mane til forsiktighet ved innføring av eventuelle nye krav eller insentiver knyttet til arbeidslivsrelevans. Men som eksemplene over viser, kan det nå være fornuftig med et nytt blikk på regelverk og insentivstrukturer bl.a. for å vurdere om de stimulerer kvalitetsutviklingen på en tilstrekkelig balansert måte. Regelverket bør også gås gjennom med sikte på å luke ut elementer som legger hindringer i veien for å styrke arbeidslivsrelevansen. Et eksempel på det siste som er trukket fram av mange, er den rigide reguleringen av mastergrader vi har i Norge. Som forvalter av store deler av sektorregelverket bidrar NOKUT selvfølgelig gjerne i en gjennomgang av regelverket.

5. Avslutning

NOKUT ser stortingsmeldingen om arbeidslivsrelevans som en god anledning for sektoren og arbeidslivet til å reflektere og diskutere kvalitet i utdanningen med særlig vekt på hvordan aktører innen høyere utdanning og arbeidslivet kommuniserer og samarbeider med hverandre. Vi håper meldingen utfordrer alle aktørene som bidrar inn mot kvalitet i utdanningen: studenter, ansatte i høyere utdanning, institusjonene, arbeidsgivere og forvaltningen.

Arbeidet med denne meldingen kan være et skritt til å etablere en tettere dialog mellom partene, et felles språk og økt forståelse og respekt for ulike behov, kulturer og kompetanser. NOKUT ser fram til å bidra i det videre arbeidet med meldingen og oppfølgingen av den.

Referanser

- Aarstad, Å., Hamberg, S., Oppegård, C., Pedersen, L., Sinderud, M. og Ulvevadet, B (2019). *Fagmiljø og utdanningskvalitet*. NOKUT : Oslo. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/ua/2019/fagmiljo-og-utdanningskvalitet_7-2019.pdf
- Bakken, P., Pedersen, L. og Øygarden, K (2018). *Studiebarometeret 2017: hovedtendenser*. NOKUT: Oslo. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/globalassets/studiebarometeret/2018/studiebarometeret-2017_hovedtendenser_1-2018.pdf
- Fung, D. (2017). *A Connected Curriculum for Higher Education*. London : UCL press. Tilgjengelig: <http://discovery.ucl.ac.uk/1558776/1/A-Connected-Curriculum-for-Higher-Education.pdf>
- Haakstad, J, og Kandardijev, K. (2015). *Arbeidslivsrelevans i høyere utdanning*. NOKUT : Oslo. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/contentassets/9989482e51f1473786a8037c4b71b46d/haakstad_jon_og_kandardijev_kim_arbeidslivsrelevans_i_hoyere_utdanning_2015-1.pdf
- Helseth, I., Lid, S., Kristiansen, E., Fetscher, E., Karlsen, H., Skeidsvoll, K. og Wiggen, K. (2019). *Samlerapport. Basert på kartleggingsfasen av prosjektet Operasjon praksis 2018-2020*. NOKUT : Oslo.
- Helseth, I., Wiggen, K. og Fetscher, E. (2019). *Praksis i høyere utdanning – gode eksempler*. NOKUT: Oslo. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/ua/2019/helseth_fetscher_wiggen_praksis-i-hoyere-utdanning-gode-eksempler_10-2019.pdf
- Holden et al. (2019). *Fremtidige kompetansebehov II — Utfordringer for kompetansepolitikken*. NOU 2019: (2). Tilgjengelig: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-2/id2627309/sec7?q=nou%202019>
- Hole, Torstein, Jenø, Lucas Matias, Holtermann, Kristin, Velle, Gaute, Simonelli, Anne Laure og Vigdis Vandvik (2015). *bioCEED Survey 2015*. Bergen: bioCEED/UiB. Tilgjengelig: https://bioceed.uib.no/dropfolder/bioCEED/bioCEED_Survey_2015.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Høst, H., Aamodt, P. O., Hovdhaugen, E. & Lyby, L. (2019). *Styrt eller søkerstyrt? En undersøkelse av hvordan universiteter og høyskoler dimensjonerer sine studietilbud*. NIFU : Oslo Tilgjengelig: <https://www.nifu.no/publications/1716133/>
- Lid, S. E., Stolinski, H.S. og Kvernenes, M.S. (2019) *Hva har NOKUT sagt om kvalitet i praksis?* NOKUT-rapport 4/2019. Oslo: NOKUT. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/ua/2019/lid_stolinski_kvernenes_hva-har-nokut-sagt-om-kvalitet-i-praksis_4-2019.pdf
- Lid, S.E., Pedersen, L. og Damen, M. (2018). *Underviserundersøkelsen 2017. Hovedtendenser*. NOKUT : Oslo. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/globalassets/studiebarometeret/underviserundersokelsen/lid_pedersen_damen_underviserundersokelsen-2017_hovedtendenser_2-2018.pdf
- Lovdata (2017). *Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften)*: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-02-07-137>
- Meldt. St. 4 (2018–2019). *Langtidsplanen for høyere utdanning 2019-2028*. Kunnskapsdepartementet: Oslo. Tilgjengelig: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-4-20182019/id2614131/>
- Meld. St. 16. (2016-2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Kunnskapsdepartementet: Oslo. Tilgjengelig: <https://www.regjeringen.no/contentassets/aee30e4b7d3241d5bd89db69fe38f7ba/no/pdfs/stm201620170016000dddpd fs.pdf>

NOKUT (2014). *Tilsyn med mastergradsstudier i historisk-filosofiske fag. Rapport fra tilsyn gjennomført 2012-2014. Mai 2014*. NOKUT: Oslo. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/tilsyn-studietilbud/tilsyn_hf_mastergradsstudier_2014.pdf

NOKUT (2019). *Veiledning om akkreditering av studietilbud – høyere utdanning. Veiledning til institusjoner som søker NOKUT om akkreditering*. Mai 2019. Oslo : NOKUT. Tilgjengelig: https://www.nokut.no/siteassets/akkreditering-hu/sokerveiledning_akkreditering_studietilbud_230519.pdf

NTNU (2015). *Arbeidsgiverundersøkelsen 2015*. Tilgjengelig: https://innsida.ntnu.no/documents/portlet_file_entry/10157/NTNUs+arbeidsgiverunders%C3%B8kelse+2015.pdf/c0e492a2-1b3b-43a8-b13d-42c672ed9d6a?status=0

OECD (2017) *Reviews of Innovation policy: Norway*. OECD publishing.

OECD (2018a) *Higher Education in Norway: Labour Market Relevance and Outcomes*. OECD publishing.

OECD (2018b) *Are Norwegian universities preparing students for a changing labour market?* OECD Education Today / June 5 2018: <https://oecdeditoday.com/are-norwegian-universities-preparing-students-for-a-changing-labour-market/>

Sindre, G. (2018). *Karakterer finnes de fortsatt i 2030?* Paper presentert på Læringsfestivalen 3.-4. mai 2018, Trondheim.

Støren, L., Reiling, Nesje, K., Salvanes, C. og Reymert, I. (2018) *Kompetanseutnyttelse blant mastere to-tre år etter eksamen. Resultater fra Spesialundersøkelsen 2017*. NIFU rapport 2018:2. <https://khrono.no/files/2018/01/31/NIFUrapport2018-2.pdf>

Støren, L., Reiling, R., Skjelbred, S., Ulvestad, M., Carlsen, T. og Sutherland, C. (2019). *Utdanning for arbeidslivet. Arbeidsgivers forventninger til og erfaringer med nyutdannede fra universiteter, høyskoler og fagskoler*. NIFU rapport 3:2019. Oslo: NIFU. Tilgjengelig: <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2589732/NIFUrapport2019-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vabø, A. og Sweetman, R. (2011). *Praksisorienterte studietilbud, eksempler fra ingeniøruddanning, markedsføringsfag, humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag*. NIFU rapport 3:2011. Oslo: NIFU. Tilgjengelig: <https://www.nifu.no/publications/850879/>

Vanvik, V., Gya, R., Lygre, E. og Førland, O. (2018). *Studentaktiv forskning. Fra vugge til grad. Søknad om støtte til forskningsprosjekt – Olav Thon Stiftelsen*.

Med hilsen

Ole-Jacob Skodvin
analysedirektør

Stephan Hamberg
assisterende avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert.

